

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

การเลี้ยงโคเป็นอาชีพทางเกษตรกรรมอีกอาชีพหนึ่งที่นิยมแพร่หลายเนื่องจากมีรายได้จากการเลี้ยงที่ดีและสามารถเลี้ยงได้ในทุกพื้นที่ของประเทศไทย แต่อาชีพนี้ก็เหมือนกับเกษตรกรอื่นๆที่มักประสบปัญหาในทำนองเดียวกัน เช่น จำนวนผลผลิตตกต่ำ ราคาขายไม่แน่นอน ต้นทุนการผลิตสูง เป็นต้น จากการสำรวจเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2552 มีการเลี้ยงโคทั้งประเทศจำนวน 9,079,327 ตัว และมีการสำรวจอีกครั้งเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2553 พบว่ามีจำนวนโคทั้งประเทศจำนวน 6,946,425 ตัว (ศูนย์สารสนเทศกรมปศุสัตว์, 2553 : ออนไลน์) จะเห็นว่ามีจำนวนโคลดลงถึง 2,132,902 ตัว คิดเป็นร้อยละ 30 ซึ่งปัญหาจำนวนโคที่ลดลงส่วนใหญ่เกิดจากต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นมากกว่ารายได้จากการจำหน่าย โดยเฉพาะต้นทุนการเลี้ยงโคจะเป็นค่าอาหารประกอบไปด้วยอาหารข้น ได้แก่ อาหารสำเร็จรูปเลี้ยงสัตว์ที่สามารถซื้อได้ตามท้องตลาดทั่วไปและอาหารหยาบ ได้แก่ หญ้า ถั่ว ข้าวโพดฝักอ่อน เป็นต้น ซึ่งในช่วงฤดูแล้งของทุกปีเกษตรกรมักมีปัญหาในการหาอาหารหยาบเพื่อมาเลี้ยงสัตว์ ต่อมาจึงได้มีการนำเศษซากวัสดุที่เหลือจากการเกษตร เช่น ฟาง ชังข้าวโพด เปลือกข้าวโพด เป็นต้น มาผลิตเป็นอาหารผสมเสร็จ (Total Mixed Ration) หรือ TMR

อาหารผสมเสร็จ (Total Mixed Ration) หรือ TMR เป็นอาหารผสมครบส่วนที่รวมทั้งอาหารหยาบ อาหารข้น และอาหารเสริมแร่ธาตุเข้าด้วยกันในสัดส่วนที่เหมาะสม โดยมีโภชนาการต่าง ๆ ครบตามความต้องการของโค การให้อาหาร TMR ช่วยให้ประหยัดแรงงาน ช่วยให้โคได้รับโภชนาการครบถ้วนสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาการเลี้ยงและช่วยลดภาระของค่านขนส่งในการจัดการด้านอาหารหยาบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงฤดูแล้ง เป็นรูปแบบการให้อาหารที่สะดวกสำหรับเกษตรกร การให้อาหาร TMR มีประโยชน์ต่อตัวโคโดยมีผลให้สภาพความเป็นกรด-ด่างในกระเพาะรูเมนมีสภาพเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของจุลินทรีย์ ทำให้การทำงานของจุลินทรีย์ เช่น การหมักย่อย การดูดซึมอาหาร ไปใช้ประโยชน์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2554 : ออนไลน์)

อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทำเกษตรกรรม 126,685 ไร่ ในช่วงปี 2538 ถึง 2539 บริษัท เครือเจริญโภคภัณฑ์ จำกัด (มหาชน) ได้เข้าไปส่งเสริมเกษตรกรให้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในลักษณะการทำพันธะสัญญา กรณีดังกล่าวส่งผลให้ข้าวโพดกลายเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งของอำเภอ ข้อมูลจากสำนักงานเกษตร อำเภอแม่แจ่ม ปี 2549 ถึงปี 2550 ระบุว่าเกษตรกร อำเภอแม่แจ่ม ประมาณ 80% มีอาชีพหลักปลูกข้าวโพด ซึ่งมีทั้งข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และ

ข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ ส่วนที่เหลือ 20% จะเป็นหอมแดง ลีนจี ลำไย ฯลฯ (มูลนิธิชีววิถี, 2554 : ออนไลน์) ฤดูกาลเพาะปลูกข้าวโพดจะเริ่มจากต้นเดือนพฤษภาคมของทุกปี ซึ่งเป็นช่วงต้นฤดูฝน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นพื้นที่ลาดชันตามแนวภูเขา จึงต้องอาศัยน้ำฝนตามธรรมชาติเพียงอย่างเดียว และเริ่มมีการเก็บเกี่ยวตั้งแต่เดือนกันยายนเป็นต้นไป ภายหลังจากการเก็บเกี่ยวแล้ว เกษตรกรจะลำเลียงฝักข้าวโพดไปรวมกันตรงจุดที่จะทำการกะเทาะเมล็ด เมื่อผ่านกระบวนการกะเทาะเมล็ดแล้วส่วนเปลือกและซังข้าวโพดจะถูกกองทิ้งไว้ และจะถูกเผาทิ้งในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึง ธันวาคมของทุกปีเพราะทำได้รวดเร็วและประหยัดต้นทุนได้มากที่สุด การเผาทำลายซังข้าวโพดนี้เอง ที่ก่อให้เกิดปัญหาหมอกควันและมลพิษทางอากาศมากในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งเกิดขึ้นเป็นประจำในทุกปี กอปรกับจากการที่ภาครัฐเข้ามาบรรณรค์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรส่วนหนึ่งเริ่มตระหนักถึงผลเสียจากการเผาทำลายซังข้าวโพดและเริ่มหันมาสนใจที่จะแปรรูปเศษซากข้าวโพดที่เหลือทิ้งให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกษตรกรหมู่บ้านบนนา ตำบลช่างเคิ่ง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ มีประชากรที่ปลูกข้าวโพด จำนวน 116 ครัวเรือน มีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ย 15 ไร่ต่อราย มีผลผลิตที่ได้รับเป็นข้าวโพด 12,000 กิโลกรัมต่อรายต่อปี (สุชน ตั้งทวีวิวัฒน์และคณะ, 2553) ได้รับการส่งเสริมความรู้ในการแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารผสมเสร็จ TMR ซึ่งนอกจากจะช่วยลดปัญหาการเผาตอซังต้นข้าวโพดที่เป็นสาเหตุของหมอกควันแล้ว ยังสามารถเพิ่มรายได้ ลดค่าใช้จ่ายให้กับครัวเรือนของเกษตรกรในชุมชนได้อีกด้วย ทั้งนี้ได้มีกลุ่มเกษตรกรที่สนใจเข้าร่วมจำนวน 10 ราย โดยได้รับเงินสนับสนุนและค่าตอบแทนในการผลิต จากคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้ซึ่งเป็นหน่วยงานที่เข้าไปส่งเสริมความรู้ ซึ่งการจ่ายเงินในการรับซื้อดังกล่าว เป็นการจ่ายแบบเหมาโดยยังไม่ได้คิดต้นทุนและผลตอบแทนที่แท้จริงในการผลิต หากแต่เป็นการส่งเสริมเพื่อให้กลุ่มเกษตรกรได้เห็นถึงประโยชน์ในการนำวัสดุทางการเกษตรที่เหลือใช้มาแปรรูปให้มีการผลิตและนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาด้านต้นทุนและความเป็นไปได้ของการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพดบ้านบนนา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยมุ่งศึกษาถึงต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพด

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ด้านต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพดบ้านบนนา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา

1. ทำให้ทราบความเป็นไปได้ด้านต้นทุนและผลตอบแทนของการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพดบ้านบนนา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการตัดสินใจในการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพด บ้านบนนา อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

1.4 นิยามศัพท์

ความเป็นไปได้ในการผลิต หมายถึง ผลตอบแทนที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินงานตามกระบวนการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพด และการจัดจำหน่าย

ต้นทุน หมายถึง ต้นทุนทั้งสิ้นที่เกิดขึ้นจากการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพด ได้แก่ ต้นทุนวัตถุดิบทางตรง แรงงานทางตรง และค่าใช้จ่ายในการผลิตต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพดตั้งแต่การจัดหาวัตถุดิบ จนกระทั่งเป็นสินค้าสำเร็จรูป

ผลตอบแทน หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนผลิตและจำหน่ายอาหารสัตว์จากเปลือกและซังข้าวโพด

อาหารสัตว์ หมายถึง อาหารที่สัตว์กินเข้าไปแล้วไม่เป็นพิษต่อร่างกายเมื่อสัตว์ได้รับอาหารอย่างเพียงพอสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมต่างๆของร่างกายได้แก่การดำรงชีพการเจริญเติบโตการสืบพันธุ์การให้ผลผลิตและการให้พลังงาน (จรัสสว่างทัฬห, 2548)

เปลือกและซังข้าวโพด หมายถึง วัสดุเศษเหลือทางการเกษตรที่มาจากการเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ภายหลังการกะเทาะเมล็ดออก